

Az üstökös- felhő mítosza

Szergej Vszehszvjatzkij ismert ukrán csillagász véleménye szerint a Naprendszer körülvevő Oort-féle állandó üstökösfelhő pusztán kitalálás. Jan Oort holland tudós feltevése szerint a Naprendszer létezésének kezdeti időszakában a Naprendszer körül 25 000-100 000 csillagászati egységre üstökösfelhő alakult ki. Oort úgy vélte, hogy a csillagok perturbációi (zavaró hatásai) a felhő egyes részeit a Nap felé sodorták: ezek volnának az üstökösök, amelyek még ma is megfigyelhetők.

Ez az elképzelés széles körben elterjedt. Vszehszvjatzkij számításai szerint azonban a Naprendszer létezése óta az úgynevezett közzeli csillagok már több tízezerszer áthaladhattak ezen a „felhő”-övezeten, s így, ha ez a felső egyáltalán léteznék már régen szétszórt volna. A „felhő” tehát nem egyéb, mint parabolikus üstökösök, melyeknek kora nem haladhatja meg a 20-30 millió évet.

Olajra lépett az étolaj

Az olajra lépett étolajat pen az a gépsor romlott el a kergetve ismét az iparig jutunk. A Növényolaj és Szappangyár — Jankó Bélának, az Élelmiszer és Vegyi Nagykereskedelmi Vállalat vezetőjének tájékoztatása szerint — nem tudta szállítani a lekötött mennyiséget. Az első hónapnak csak 52 százalékát kapták meg, a februárnak, 24-ig 95 százalékát. Az ellátás az ígértet szerint március első felében már lényegesen javulni fog: az elmúlt kilenc nap alatt 200 mázsa étolaj érkezett.

Az ok pedig: a modern csomagolástechnikának is vannak hátrányai. A szegedi boltok az étolaj 85 százalékát műanyag flakonban kapják, s január elején ép-

pen az a gépsor romlott el a Növényolajgyárban, mely ezt a tetszős küllemű terméket gyártotta. Februárban lettek készen a javítással, azóta a gyár mérőföldes lépcsőtáplálóvezetőjének tájékoztatása szerint — nem tudta szállítani a lekötött mennyiséget. Az első hónapnak csak 52 százalékát kapták meg, a februárnak, 24-ig 95 százalékát. Az ellátás az ígértet szerint március első felében már lényegesen javulni fog: az elmúlt kilenc nap alatt 200 mázsa étolaj érkezett.

A vásárló tehát ismét megértő bólintással fordulhat az ipar felé, bár nem egészen nyugodtan: nem tudhatja, hogy — ügyes reklámrajzfilmek módjára — mi tünik el megint a bolti polcra, mire visszafordul. De azt már esetleg tudja előre, hogy nálunk „minden út” egy-egy javítandó gépsorhoz vezet.

V. M.

Tudósítások

a szegedi nagy vízről

9. Március 11., kedd. Ma látta teljes régi valóságában a nap és Szeged lakossága utoljára otthonát, az utcákat, a várost. A víz csendes, nem árad, remények kelnek a szívekben. Szintmagassága 28 láb, néhány hüvelyk, azaz 850 centiméter 0 fölé. A gátak igaz csak a töltésre rakott nyúlgátak egy lábbal magasabbak a víz szintjénél. (30 centiméterrel.) A védelem legfőbb gondja volt e napon a rókusi állomásnál levő csatornákon át bezúduló vizet homokszákkal elfogni.

Meleg, derült nap nézett le estefelől a remények között hanyódo Szegedre. Estefelől elborult az ég, szemerkélni kezdett az eső, föltámadt a szél, amely hullámszába hozta a gyöngé gátak mögött felszaporodott óriási vizet, föl-kavarta a töltésen belüli város porát. Kilenc óra felé már vihar kerekedett a tájon, s oly erővel tajtékzott a víz, hogy hullámai átvetődtek a gátakon.

Egy Wisinger nevű városi jegyző, látván a hullámszá, azt hitte, hogy elszakadt a gát, lóháton berohant a városba, kiabálva: jön a víz, jön a víz, mire az őt álló katonák elsütötték jelző fegyvereiket, a város lakossága elkezdett menekülni Újszeged felé, s föl a várfalakra, a Tisza száraz töltéseire, s az előre kijelölt erősebb köépületekbe, amik valóban épésében is maradtak a víz után. Iskolákba, középületekbe, templomokba.

Mikszáth: Átszakadt a töltés, vége mindennek, vegyült bele az orkászertű szél sivítésébe az emberek kiabálása. A hírt mezerősfette, hogy a rókusi töltések felől a budai országról 2-3 ezer kubikos munkás tömegelt az újszegedi hídfelével azzal a tudattal, hogy itt már nem lehet segíteni.

Ez azonban akkor még csak vakdárma volt, riadalom, a katonaság visszafordította a kubikos munkásokat a töltésekre, s azok éjjel-éjjel dolgoztak vakdármaiban, amíg tudták, hiszen a földyárat állandóan kioltotta a szél és a verdeső havasodó.

Este 10 óra körül a hullámok a négy méteres cölöpöket is behelkítették dobálták, veték a törékeny gátakhoz. A gát olyan volt, mint a keshedt, posztó, amelyet már javítani nem lehet. Ha egyik helyen szakítottak, deszkákkal el is tömtek a hírtelen kiömlött hezagokat, más helyen haraptak nyílást ma-euknak a hullámok. Ember ember hátán a gátot és a várt tövében. Haimeresztő munka folyt a szurok sötétben. Örületes kiabálás, hogy az agrárproletárok, a számalomra-meltó városi nincstelnek sorsa felé fordul. Néhány novellacíme mint a sztrájk a tanyán, Bogács az útszélről, A föld, A koldulási igazolvány, A munka ára, Szökés a kórházból stb. rámutat írói tárgyukra.

1905-ben már Hollós József, az ismert emberbarát barátai körében találjuk. Ez év januárjában az ő szerkesztésében jelenik meg egy új tanügyi lap, s részt vesz a Munkások vasárnapja c. előadássorozat rendezésében is. Hollós társaságában találkozik Czibula Antallal, s feltehetően Juhász Gyulával is. Előbbi irányítja figyelmét a tudományos szocializmus felé, s hatására vállal szerepet is az 1907-ben indított munkás szabadiskola egyik előadójaként,

Élelmérés

Ejfélt után még sok ezer ember szorgoskodott, odafönn a töltéseken, s ekkor már a viharfáklyákat is nemcsak elfújta a dühöngő orkán, de a tartó kezékből is kitépte.

Fél kettőkor (ott, ahol az árvízi emléktábla a mai gátba van építve) a nyúlgát mintegy 25 méteres szakasza beomlott, a víz iszonyú robajjal és zuhogással ömlött át a szakadáson, immár sem-

város zsvajját elnyomta. A budai uton (mai Kossuth Lajos sugárút) ezernyi munkás ballagott Újszeged felé, m'int vert had, szomorúan, tenni már nem tehettek semmit...

A rókusi toronyban szólalt meg először a harang. Velőt megrázó vészkonkása utat hasított magának a vihar zúgásában. Ercnyelve túlkialtott mindent...

Mint kígyó, sziszegve, mászva jött az óriási áradat; elfoglalva a mélyedéseket, aztán a dombolat. A gázgyár csöveibe előbb beledújt a víz, s ez az utcai világlítást kioltotta. Az éjbe beletekintve a magasból, az ember nem ismerte fel a piszkos munkásokat, eleinte azt hitte, hogy az az út, az a sötét. De mikor aztán elkezdtek az úton a hordók hemperegni, lábak nélküli lovak csúszni és borjak, huledeve kiáltott fel az ember:

— Az ott a víz!

Egy tenger, amely néhány pillanat alatt megsokszorozta magát dagadásban, amely lopva jött mint az orgyilkos, sebesebben, mint az aggodalom. És egyszerre jött minden ponton. Nem lehetett előle kitérni seholy.

En a nyitott ablakon át láthattam, hisz világot is sújtott hozzá ez a pokoli éjszaka, égett a Pálfi-féle gyufagyár és az egyik rumlikörgvár, felül tűz, alul víz, rémséges fénybe vonta be a környék házeit. A kísérteties világnál láthattam, hogy a házak egyre kisebbnek, ahogy emelkedik az ár, s egy-egy recsenés hallik néha a rettenetes viharban, nem nagyobb, mintha csak diót törnének szét, s ilyenkor mindig eltűnt a fehérlo házikók közül egy-egy...

A hajnal nem találta többé Szegedet.

(Folytatjuk.)

A szatymazi őszibarack

Beszélgetés a tanácsházán

Szatymaz valamikor szét-szört tanyai település volt. „Szeged kertje” néven emlegették, alighanem joggal. A jobb módú városi tisztviselők, polgárok szőlőskertjei, gyümölcsösei sorakoztak a „sút két oldalán. A település nevét az őszibarack tette széles körben ismertté. Manapság sok hihető és sok hihetetlen monda kering a szatymazi őszibarackos gazdákról. Hétköznapi és ünneplő személyképekről, milliói takarékbetétkönyvekről, százötven forintnyos napszámbekekről és egyebekről. Hogy mennyi az igazság ezekben a mondadokban, csoda tudja. Egy dolog persze igaz: a szatymazi homokon hajdanában csak annyi rozs vagy búza termett, hogy a földtulajdonosnak biztosította az évi kenyérét, megélhetését. A gyümölcs egészen más arányokat teremtett ezen a tájon.

A községi tanácsháza szobácajában adatokat sorolnak partnernél: Börcsök József, a falusi pártbizottság titkára, Farkas Lajosné, a tanács vb elnöke és Leitner Ferenc, a Béke Tsz pártszervezetének titkára. Az adatok valóban meglepők. A 4100 lelket számláló községben száznál több új házat építettek az elmúlt évtizedben. Jelenleg is sok áll építés alatt. A tanácselnökön mondja:

— Ezek a házak minőségükben különböznek a régiektől. Összkomfortosak. Villanyal, vízzel, fűrdőszobával...

A faluban 156 személygépkocsit tartanak nyilván és a takarékbetétállomány közel van a tizenötmillióhoz. A fiatalok hatvan százaléka a szegedi közép- és felsőiskolákban tanul. Imponáló adatok. A gyümölcsnek és a szőlőnek köszönhetik, s annak a társadalmi és gazdasági rendnek, amely nálunk uralkodóvá vált az elmúlt negyedszázad alatt.

A harmincas években négy gazda foglalkozott őszibarackkal: a Frank testvérek, Mészáros András és Retkes András. Körülbelül 100 darab fájuk volt. Hogyan került a faluba az őszibarackfa? Az említett négy gazda anyagi fellendülése hívta fel a többiek figyelmét, s Kamensky Béla tanár, aki a gazdatanfolyamokon ajánlotta hallgatóinak az őszibarackot. Tanulmányozni küldte őket Budaörsre és Pécsre az ottani gazdákhöz. Aztán elterjedt az őszibarack.

Az első kultúra ugyan sikertelen volt — mondja Börcsök József —, mert a keserű mandula alanya itt nem vált be. Ezután áttérünk a vadbarack alanyra, amely ragyogóan bevált.

Adatok: Szatymazon 1740 katasztrális hold szőlő és gyümölcsös van. A gyümölcsösök területe 970 hold, amelynek döntő többsége őszibarack. Egy holdon, a nagüzemi metódikát figyelembe véve, 240 darab fát ültetnek. A kertekben többet, Börcsök József 600 négyzetméteren például 173 darab őszibarackfa terem. „Ha van egy talpalatnyi hely, ledugnak egy csemetét.” Egy-egy fa természetesen változó, 5 kilogrammtól egy mázsáig. Az őszibarack eladási ára is változó, forinttól tízcentig forintig. Lehet számolni, hogy mennyire kifizetődő.

Elkerülhetetlen az újabb adat: 1 hold telepítésének költsége a következőképpen áll össze: a csemete ára darabonként 8 forint, 200 mázsa trágya a földre, ültetés díja darabonként egy forint, a föld forgatása 8-900 forint. A rendes termés az ötödik esztendőre várható. A tizenöt éves fákat általában öregnek tartják.

Tíz évvel ezelőtt 250 vagon őszibarackot indítottak útnak a szatymazi vasútállomásról, tavaly pedig ezer vagon körüli mennyiséget. Az értékesítés egyre inkább gondot jelent. Az eladásnak jelenleg három „csatornája” ismert: a MEK (belföldi és külföldi piacokra diszponál), a konzervgyár és a hazai városok piacai, üzletei, Szegedtől Miskolcig és Békéscsabától Zalaegerszegig.

A fajtákról: a „Ford” el-

vezésű őszibarack bőtermő, ezt szívesen telepítik. De nincs jó piaca, a vevők nem lelkesednek érte. A konzervgyárak is a sárgahúsú barackot keresik szívesebben.

— A Béke Tsz újabb száz holdas telepítést tervez — mondja Leitner Ferenc — zömmel sárgahúsú és kevés Ford-fajtát.

Az őszibarackot hirtelen kell leszedni és eladni, mert egyszerre érik és gyorsan romlik. A Szatymaz környéki táblák fájának harminc százaléka korai érésű, fele a szezon közepén és húsz százaléka a szezon végén érik be. Ez az arány nem rossz. A falu vezetői továbbra is ajánlják a gazdaságoknak és az egyéni termelőknél is, hogy telepítsenek szőlőt és gyümölcsöt. Persze azt is megjegyzik, hogy nemcsak az őszibarack és a kövidinka gyümölcs, hanem a meggy, a szamóca, a cseresznye és a körte is, valamint a csemegegyümölcs, a „Kocsis Irma”, az „Irsai Olivér”, a „Pannónia Gyöngye” és más szőlőfajták.

S a jövő? Meditálnak a községi vezetők: — a nemzetközi piactól sok függ — mondják. Gondolom a hazaitól is. A szatymaziaknak igen előnyös a helybeli modern MEK-telep, s előny számukra az a termelői szakismeret, amely az elmúlt évtizedekben kristályosodott ki bennük és egymagában is tökélet jelent. És a jövőt is jelenti.

Csongor Győző:

Arcok a szegedi munkásmozgalomból

Quem dii odere...

Akit az istenek gyűlölnék — azt pedagógussá teszik. Így szól legálábbis a régi latin közmondás, melyet sokszor alkalmaztak népből eredő, azért élő, azt tanított, s érte szenvedő, a tiszta értelemben vett nevelői tudat megszállottjaira, akik eljutottak a szocializmus igeléséig. Ilyenekből környékünkön is akadnak; ám a „nagy víz” után visszamaradt por elegendő volt ahhoz, hogy hosszú időre befedje emléküket...

Az 50 éves nagy évforduló előestéjén, ha előjáróban is, illik néhány szót szólni Bite Pálról, ki a felszabadulás után, 1950-ben, 85 éves korában halt meg városunkban. A folyó partján sétálva, sokszor várom,

hogy feltűnjön törekeny alakja, nagy, széles kalapjával, s folyton hadonászó botjával. Mert Pál bátyánk is szeretett sétálni, ha nem is mindig itt, a sétányon, inkább a pipacsos réteken, a kenyer indulóját harsogó gabonaföldeken, ahol kedvesei a nép gyermekei voltak, virágok a vadvirágok, melyek színében is példázattá: nem kerültek díszes vázába, akkor figyeltük fel rájuk, mikor illatuk már régen tovatűnt, s keresni kellett őket...

Nevét hiába keresnők akár féltucat lexikonban is. A rákövetkező két generáció elfeledte őt. Oka ennek: egyszerű emberi voltából eredő végtelen szerénysege talán? Tösgyökere alsóvárosi családból származott. Kora ifjúságától kezdve tíz éven át tanított a szegedi tanyákon, Csorván, Feketeszéken. Itt ismerte meg a tanyák — Tömörkény szerint szűkszávúságáról ismert — népét, melynek lelki életéből Bite Pál vagy 8 zindarabra való mégis csak ki tudott lesni. 1887-ben került be a városba, hol családát alapított. Első népi novellás könyve 1896-ban jelent meg „Egyszerű emberek” címen. A századforduló idején már lényegében azt teszi, amit ma a szociográfusok végeznek; már korán az agrárproletárok, a számalomra-meltó városi nincstelnek sorsa felé fordul. Néhány novellacíme mint a sztrájk a tanyán, Bogács az útszélről, A föld, A koldulási igazolvány, A munka ára, Szökés a kórházból stb. rámutat írói tárgyukra.

1905-ben már Hollós József, az ismert emberbarát barátai körében találjuk. Ez év januárjában az ő szerkesztésében jelenik meg egy új tanügyi lap, s részt vesz a Munkások vasárnapja c. előadássorozat rendezésében is. Hollós társaságában találkozik Czibula Antallal, s feltehetően Juhász Gyulával is. Előbbi irányítja figyelmét a tudományos szocializmus felé, s hatására vállal szerepet is az 1907-ben indított munkás szabadiskola egyik előadójaként,

Szöri József festővel, az irodalom és művészet köréből.

Az őszirózsás forradalom után pedagógustársai egyhangúan neki szánják a vezérserepet, amikor 1919. március 23-án a direktórium kultúra- és nevelésügyi bizottságába küldik be, ahol rajta kívül még Hollós, Móra és Bródi Mihály főreáliskolai tanár foglalt helyet. Ennek a bizottságnak Szeged tanügyi munkásaihoz! kezdetű káltványa a direktórium működésének egyik legfontosabb dokumentuma. Ez a bizottság távolította el az ellenséges magatartású tanárokat, s töltötte be helyüket haladókkal. Így került Jánossy Gyula tanfelügyelő helyére Bite Pál is.

Horthyék rendszere kívülé még mintegy 100 szegedi, s környékbeli lélekkel csatlakoztak a vörös uralom elveihez, s intézőihez”. A bírói ítéllettel kezdődött számára kálváriája. „El sem tudom már képzeli, hogy mi volt életem a családommal együtt éveken át...” vallotta Bite Pál az ellenforradalom első tíz esztendejéről, 80 éves korában, amikor már mint Szeged legöregebb íróját tartották számon.

Vajon hányan ismerik nevét az újabbak közül?